

Tjærehandleren

Filminstruktør Jens Ravn under optagelserne til
»Tjærehandleren« i Gribskov.

Jens Ravn er født 9/1 1941 i København. Begyndte som instruktørassistent på Palladium i 1959. I 1962 fik han Svenske Filmproducenters rejselegat og var derefter på et tre måneders studieophold i Warszawa. Siden da har han haft nær forbindelse med unge polske filmfolk, og da han i 1969 iscenesatte sin første spillefilm »Manden der tænkte ting«, var det med den polske fotograf Leszczynski bag kameraet. »Manden der tænkte ting« blev valgt til Danmarks officielle bidrag ved filmfestivalen i Cannes 1969. »Tjærehandleren« er Jens Ravns film nummer to og optaget vinteren 1970/71 forskellige steder i provinsen, bl. a. i Vendsyssel og på Fyn. Filmen er produceret af Laterna Film og Jens Ravn med støtte fra Filmfonden.

»Jeg har fornylig erfaret«, fortæller Jens Ravn, »at Sandemose som den eneste af alle sine bøger gerne havde set »Tjærehandleren« filmatiseret. Dette glædede mig meget at høre, og min dårlige samvittighed over at forgribe mig på en stor kunstners værk døvedes lidt. Sagen er jo den, at jeg i filmen har lavet en hel del om på handlingen og til en vis grad måske også på Sandemose. Selvom filmhistorien modbeviser det, er der trods alt noget meningsløst i at kalkere gode bøger af på lærredet. Hvis bogen er god, vinder den altid over filmen, og det er billigere og mere bekvemt at trykke et nyt oplag end at lave film«.

JENS RAVNS
danske farvefilm

Tjærehandleren

Bygget over romanen af

AKSEL SANDEMOSE

Manuskript og iscenesættelse: **Jens Ravn**

Produceret af **Laterna Film** og **Jens Ravn**

PERSONERNE

Audun Hamre **Erik Mørk**
Doktor Verner Vestad **Axel Strøbye**
Elna, hans kone **Helle Virkner**
Gunhild **Ulla Lock**
Else Hagedorn **Lily Weiding**
Nikolaisen, rejsende i porcelæn .. **Claus Nissen**
Gertrud Toresen **Vera Gebuhr**
Revisoren **Simon Rosenbaum**
Audun Hamres mor **Emilie Nielsen**
Gamle Brekke **Jacob Nielsen**
Overbetjenten **Gunnar Lemvigh**
Ejendomsmægleren **Jens Okking**
En læge **Jørgen Beck**
Pensionatsværtinden **Gerda Madsen**
Landbetjenten **Benny Hansen**
Sonja, stuepige hos Vestads **Lene Larsen**
Tjeneren på færgen **Leif Mønsted**

Kamera:
Jesper Høm
Musik:
Jens Wilhelm Pedersen
Lyd:
Per Meinertsen
Lys:
Kaj Larsen og Jimmy Leavens
Kostumer:
Birthe Madsen
Make-up:
Lene Henriksen
Rekvisitter:
Peter Højmark
Stills:
Road Pay
Script:
Joanna Ravn
Kamera-assistent:
Morten Bruus Pedersen
Lydassistent:
Søren Rasmussen
Produktionsledelse:
Lars Kolvig
Produktionsassistent:
Eva Karmark
Farvesystem:
Eastmancolor
Kopi:
Johan Ankerstjerne A/S
Publicity:
Peter Refn
Udlejning:
A/S Constantin Films

HANDLINGEN

Audun Hamre satte sit mål og lagde grunden til sine ugerninger, den dag han mistede sønnen Leif. Hans kone Gunhild havde så travlt med at komme til sin elsker, at hun glemte gassen — og Leif omkom i sin seng.

Sådan begynder historien om »TJÆREHANDLEREN« en dag i tyverne. Mange år senere, i 1939 hvor Europa uhjælpeligt drives mod storkrigen, genfinder vi Audun Hamre som handelsrejsende i tjære. Modsat den yngre Hamre i tyverne er han nu blevet en yderst velklædt herre, og alt tyder på, at han driver sin tjærehandel med succes. Men bag den respektable facade gemmer der sig en svindler af en sjælden kynisme og dygtighed.

Audun Hamre opsøger og plyndrer enlige giftelystne kvinder, og hele hans tjærehandel fungerer kun som alibi for hans indtægter og mange rejser rundt i provinsen, hvor han kontakter sine ofre. Hamre arbejder systematisk frem mod et mål, nemlig at få samlet penge nok sammen til at købe et hus og trække sig tilbage i ensomhed.

I en hytte langt ude i skoven gemmer han sine penge, og på samme egn bor landlægen Verner Vestad. Hamre og Vestad kender intet til hinandens eksistens, men alligevel har de en gensidig tilknytning, som de ingen anelse har om.

Træt af mange års evindelige skænderier med sin kone Elna har Vestad omsider besluttet at være hende utro. Han har truffet en kvinde og vil for første gang i sit ægteskab rejse bort fra Elna nogle dage for at være sammen med en anden.

Kvinden viser sig at være Hamres tidligere kone, Gunhild. Forholdet mellem Vestad og Gunhild kunne måske have udviklet sig til noget varigt, men Gunhild er mentalt syg. Hun lider af forfølgelsesvanvid. Efter sønnens død mener hun sig konstant forfulgt af Hamre og kan ikke finde ro nogetsteds. På ferieturen med Vestad bryder hun sammen, og han får kendskab til Gunhilds ulykkelige liv med Hamre.

»Tjærehandleren« Audun Hamre går ikke af vejen for at begå mord, da hans forbrydelser er i fare for at blive afsløret. Velovervejede myrder han, og ingen mennesker på jorden kunne afsløre ham, hvis ikke Verner Vestads og hans veje også her krydsedes, og til slut i filmen kender Vestad som den eneste den fulde sandhed om »TJÆREHANDLEREN«.

OUTSIDEREN SANDEMOSE

af mag. art. Niels Birger Wamberg

Få forfatterskaber er så tilrøgede af mystik og kriminalitet og katastrofe som netop Aksel Sandemose. Han elsker dæmoner i fuld udfoldelse, og han har ingen anden lidenskab end at underminere og tilintetgøre borgerskabets statsanerkendte form for terror. Sandemoses bøger er dominerede af ransmænd og mordere i alle mulige forklædninger, og det fælles for disse enspændere og outsiders er den byrde af skyld, som formyndere og opdragere i en lang og kærlighedsløs fortid knækkede deres ryg med. Det er en besættelse for dem at splitte farisæernes og de retfærdiges kollektiv for alle vinde. Barnet skal kunne ånde, selv i en verden af voksne, individet skal have ret til at blomstre midt i samfundets ørkenlandskab.

Sandemose bevæger sig i et univers af mystifikation. Han suger næring af dem, og han får dem til at yngle. I det store og uoverskuelige forfatterskab, der høres som een lang enetale, vender han altid tilbage til barndommens og den tidlige ungdoms monumentale konflikter. Det svundne bestemmer over nutiden og fremtiden. Han fabler fra bog til bog om det drab, han som 16-årig flygtet skibsdreng begik, da han kom i klammeri med en ældre kammerat under en illegal landgang på New Foundland-øerne midt under den første verdenskrig. Det er muligt, at det bare var en myte. Måske havde han opdigtet historien om sin voldshandling af lutter underlegenhedsfølelse. Men i hans bøger er drabet ud over alle grænser virkeligt.

Det var Sandemose, der i **En flygtning krydser sit spor** opstillede Jante-lovens ti bud: du skal ikke tro, at **du** er bedre end andre, og at **du** ved noget, og at der er nogen, der bryder sig om **dig**. Her fik man den undertrykte forskrifter på et fad. Det var fortællingen om »en morders barndom«. Men hvem piner hvem, og hvem jager hvem? Hvem er flygtningen, og hvem er den forfulgte?

Aksel Sandemose (1899–1965) blev født i Nykøbing Mors, og det har man jo opholdt sig ved, at han efter sin ankomst til Norge i 1930 var forvorten nok til som en hævnakt at lave det skikkelige Nykøbing om til det småsindede Jante. Men Jante ligger alle vegne, og det er overflødigt at anskaffe Geodætisk Instituts lokalkort over Mors for at læse Sandemose.

Mest har han skrevet om det enkelte individs tilbageviste kærlighed til de andre medlemmer af kollektivet, men han har også skrevet om fuldbyrdet elskov og om frihed på et fredet sted. Det vil sige om forsoning. Selv mødte han op som ung dreng og ville bevidne omgivelserne sin hengivenhed, men de stødte ham fra sig og havde ikke brug for hans varme. Så blev han en flygtning, en Kain, en mørkemand, en næsten-uforsønlige, ligesom Audun Hamre i **Tjærehandleren**. Og han fik et regnskab at gøre op.

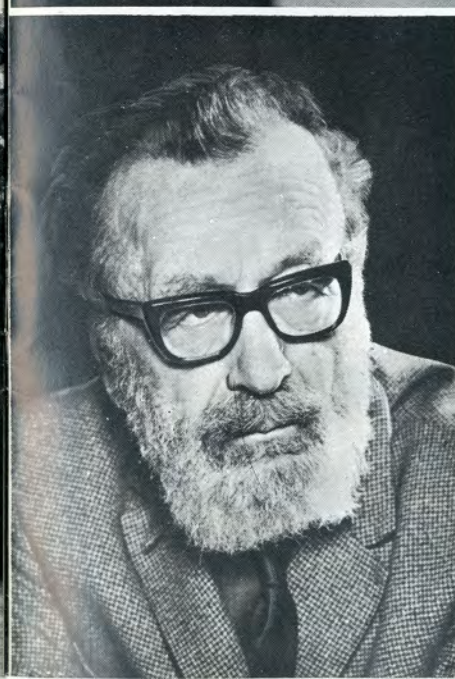
Tjærehandleren er ægteskabssvindler og tyveknægt og drabsmand. Han har flyttet sig

uden for samfundet, men er en kender af menigmands indbildte verdener, han er en »handelsrejsende i drømme«, ligesom Adolf Hitler, der forførte et helt folk, og som Audun Hamre deler forbogstaver med, og ligesom digteren, der lever af at vikle godtroende mennesker ind i sine private fantasier.

Tjærehandleren har mange brødre op gennem Sandemoses forfatterskab. Man finder silhouetten af ham i *En flygtning*, i *En sømand går i land*, i *Vi pynter os med horn*, i *Klabautermanden*, i *Det svundne er en drøm* og i *Varulven*. »Der tjærede du ham vel nok«, var der en, der sagde. D. v. s.: »Der narrede du ham vel nok.« Så fandt han på at kalde sig tjærehandler: den, der narrer de mindre kloge. Kunstneren, der manipulerer med andres drømme.

Hos Sandemose gælder det de uafrystelige lidenskaber, hadet, der går i bund, kærligheden, der når de yderste grænser. Hans lovløse flygtninge kan både hade og elske og slå ihjel og genvinde deres tro. Selv var han monoman i sin analyse, men anskuede altid livet som en mangfoldighed. I slutningen af *En flygtning krydser sit spor* digtede han en lignelse om menneskers afmagt og menneskers frihed. Den lyder omtrent sådan: »Der ligger et fjeld i det indre af New Foundland. Det hedder Halfway Mountain. Jeg har været rundt om det på en jagttur, og jeg kan sige dig, at fjeldet er stort og mangesidet. Men den, der lå i lænker på jorden, han så kun fjeldet fra det sted, hvor han lå.«

AKSEL SANDEMOSE

Tjærehandleren

findes som billigbog i serien *Schønbergs Lommelefanter*.

Jørgen Budtz-Jørgensen skrev om bogen i *Berlingske Tidende*:

»Tjærehandleren« er lige så spændende som en kriminalroman. Men dens egentlige spænding ligger i psykologien, i portrættet af denne kolde og desperate nihilist, der uden er en slags digter. For Sandemose og hans hovedperson er på en måde ét, men også kun på en måde, for »Tjærehandleren« er dobbeltbundet på en meget drilagtig facon. Romanen er i det hele taget en typisk Sandemose, og mens man læser den, oplever man en hel verden gå under i dens opgør med nihilismen.«

157 sider. Pris kr. 7,90

Det Schønbergske Forlag

